

SITUAČNÍ ANALÝZA RE-KONSTRUKCI PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU

SITUATIONAL ANALYSIS IN THE RE-CONSTRUCTION OF PEDAGOGICAL RESEARCH

Markéta Košátková¹

¹ Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá Situačnou analýzou (SA) a jejím posunem od zakotvené teórie (ZT). Distinkci lze identifikovat na úrovni interpretačních vizualizací, diskurzivních aplikací, analytických postupů, ale i proměny kvalitativního paradigmatu v pedagogickém výzkumu. Metodologická transformace bude ilustrována na příkladu realizovaného inkluzivního výzkumu vzdělávání v České republice. Cílem je představit výhody a limity situační metodologie pedagogických interakcí.

Klíčová slova: *Situační analýza, zakotvená teorie, kvalitativní pedagogický výzkum, diskurz, inkluze*

Abstract

The paper deals with Situational analysis (SA) and its shift from grounded theory. Differences can be identified at the level of interpretive visualizations, discursive applications, analytical practices, and the shifting qualitative paradigm in educational research. The methodological transformation will be illustrated by the example of inclusive education research in the Czech Republic. The aim is to present the advantages and limitations of the situational methodology of pedagogical interactions.

Keywords: *Situational analysis, grounded theory, qualitative educational research, discourse, inclusion*

1 ÚVOD

Příspěvek otvírá cyklus situačního metodologického promýšlení pedagogického výzkumu, který bude diskutován v rámci sympozia *Možnosti a meze pedagogického výzkumu aneb co nám dovolují výzkumné nástroje*. Pedagogický výzkum je performativní proces, který zkoumanou realitu i (spolu)vytváří. Jeho obohacení situační epistemologií lze vidět v reflektivní analýze sociálních světů a arén, které pedagogickou realitu vnímají jako vzájemně propojené oblasti s různě jednajícími aktéry a sociálními procesy.

2 TEORIE

ZT se snaží porozumět strukturám a procesům, které jsou základem sociálních jevů a zkušeností (Strauss & Corbin, 1999). Oproti tomu se poststrukturalistická optika SA zaměřuje i na protichůdné perspektivy a diskurzy, které konstruují sociální realitu a mocenskou dynamiku. Základní premisou je dynamická situace, která neobsahuje univerzálně platné a stabilní sociální fenomény, ale situované kontexty, které jsou historicky, kulturně a sociálně proměňovány. SA odmítá lineární kauzalitu a podporuje důslednou reflexi zkoumané situace, včetně identifikace klíčových aktérů, materiálních a nemateriálních proměnných a kontextuálních faktorů.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

SA pracuje s multidimenzionalitou dat, které odráží komplexnost sociální a edukační reality. Svoji pozornost směřuje flexibilně i na unikátní elementy či zamlčené diskurzy, čímž se chce vyhnout předdefinovaným teoretickým rámcům (Clarke, Friese, & Washburn, 2015, s. 15). Výzkum používající SA ukazuje, že inkluzivní vzdělávání na vybraných školách nebylo součtem pouhé individualizované praxe školy, ale bylo třeba zohlednit i mezo a makro úroveň implementace společného vzdělávání (srov. Šíp et. al., 2022). Užití SA tak přináší odlišný sběr dat, jiný analytický postup a odlišnou výzkumnou zprávu než ZT.

4 VÝSLEDKY

Praktická aplikace SA přinesla zaměření na diskurzivní implementaci inkluzivní praxe a její možnosti vizualizace. Bez detailní diskurzivní analýzy na

úrovni stakeholderů, médií i aktérů školního vzdělávání by nebylo možné sledovat inkluzivní strategie a jednání jednotlivců, kolektivních aktérů i vzdělávacích a politických institucích. Na druhou stranu je třeba přiznat, že se tím celý analytický proces časově i kapacitně komplikuje a je třeba určit analytický řez, který udrží senzitivní teoretizování v interakci s výzkumným záměrem. Jinými slovy má i ona komplexnost metodologické limity.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

SA se svými teoreticko-metodologickými postupy snaží nesimplifikovat komplikovanou realitu a pojímat situaci v celkovém kontextu, aniž by nedokázala nahlédnout na jednání klíčových aktérů situace. Svými opakovanými postupy a různými úhly pohledu dává výzkumníkům a výzkumnicím prostor pro zmapování tenzí a kontradikcí, které existují mezi odlišnými aktéry v individualizované i kolektivní formě (Vasconcelos et al., 2014). Tím pomáhá nastinit vztahy moci a potenciálních symbolických a diskurzivních konfliktů, které chceme v pedagogické praxi intervenovat či eliminovat.

6 LITERATURA

- Clarke, A. E., Friese C., & Washburn, R. (eds.). (2015). *Situational Analysis in Practice. Mapping Research with Grounded Theory*. Left Coast Press.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení Podané ruce.
- Šíp, R. et al. (2022). *Na cestě k inkluzivní škole. Interakce a norma*. Masarykova univerzita.
- Vasconcelos, A., Sen, B., Rosa, A. & Ellis, D. (2014). Elaborations of Grounded Theory in Information Research: Arenas/social Words Theory, Discourse and Situational Analysis. Theory, Discourse and Situational Analysis. In Clarke, A. E. & Charmaz, K. (Eds.), *Grounded Theory and Situational Analysis. Volume I. History, Essentials and Debates in Grounded Theory* (s. 309–334). Sage Publication Ltd.